

Responsio quam nos Dei gratia Iohannes Fridericus Dux Saxoniae Elector, et Philippus, Landgravius Hassiae, re deliberata cum reliquis nobiscum coniunctis in causa Religionis, dedimus, ad instructionem quae allata est Smalcaldiam, nomine Generosorum Comitum, Domini Theoderici Comitum de Mandershit, & Domini Guielmi Comitum Nouae Aquilae.

<https://hdl.handle.net/1874/429770>

W

RESPONSIO
QVAM NOS DEI GRATIA
IOHANNES FRIDERICVS DVX
SAXONIÆ ELECTOR, ET PHILIPPVS, LAND-
gravius Hassiæ, re deliberata cum reliquis nobiscum
coniunctis in causa Religionis, dedimus, ad
instructionem quæ allata est Smal-
caldiam, nomine Gene-
rosorum
Comitum, Domini Theoderici Comitis de
Manderschit, & Domini Guelmi Co-
mitis Nouæ Aquilæ.

Anno Domini.
M. D. XL.

RESPONSIO
QVAM NOS DEI GRATIA
JOHANNES FRIDERICVS DVX
SACROSANCTE ROMANAE IMPERII
ARCHIEPISCOPVS ELECTOR
SAXONIAE ET MAGISTRVS
ALMAE MATRIS VNI
VERSITATIS ALMAE
MAGISTRVS
SACROSANCTAE ROMANAE
IMPERII ARCHIEPISCOPVS
ELECTOR SAXONIAE
ET MAGISTRVS
ALMAE MATRIS
VNI
VERSITATIS
ALMAE

Anno Domini
M. D. XL.

RESPONSIO QVAM NOS DEI GRA:
 TIA, IOHANNES FRIDERICVS DVX SAX-
 onix Elector, & Philippus, Landgravius Hassix, re-
 deliberata cum reliquis nobiscum coniunctis in
 causa Religionis, dedimus ad instructio-
 nem quæ allata est Smalkaldiam,
 nomine Generosorū
 Comitum, Domini Theoderici Comitis de
 Manderſchit, & Domini Guielmi Comi-
 tis Noue Aquilæ,

FXISTIMAMVS, ET IL-
 lustrem Dominum de Granual &
 prædictos Comites generosos, bo-
 no studio has deliberationes de pa-
 ce, quas huc attulit Doctor Syber-
 tus a Louenburg, nomine Comi-
 tum, & postea Comes Nouæ Aquilæ coram nobis ex-
 posuit, instituisse. Quare eis amanter agimus gratias,
 & publico nomine & nostro, vere enim & ex animo
 hoc affirmamus, nobis nullam rem humanam opta-
 tatiorem esse, beneuolentia inuictissimi Imperatoris
 Augusti domini nostri clementissimi, & pace publica
 Germaniæ. In primis autem agimus gratias Illustri do-
 mino de Granuall, quod ostendit se & hæctenus fuisse
 hortatorem, ne de his negotijs decertaretur armis, &
 suam authoritatem libenter conferre ad consilia retinenda
 pacis. Hanc voluntatem ipsius egregiam, & dignam eo viro,
 qui maximarum rerum consilij in gubernatione orbis terrarum
 interest, non dubitamus Deo gratam esse, quem quidem
 precamur, vt confirmet & gubernet hunc animum ad
 illustrandam gloriam Christi, & ad communem tranquillitatem.

A ij

Rogatur

Rogamus etiam quantum possumus ipsum Do-
minum de Granuall, vt in hanc curam, cogitationemq;
incumbat, ne Ecclesiæ violentis consilijs dissipentur
potius quam iuuentur. Quæ gloria magno viro ma-
gis expetenda est, quam vt ciuiles dissensiones sine ci-
uili sanguine componat. Illud autem initio petimus,
ne existimet nos delectari his discordijs Ecclesiasticis,
aut cupiditate aliqua iniusta dissentire ab alijs genti-
bus, & a tot seculorum consuetudine. Non accersi-
mus nobis odia, labores, sumptus, pericula tot iam an-
nos, tantum errore & morositate aliqua. Sed postq;
inciderunt dissensiones in Ecclesia de doctrina, vt sepe
alias accidit, non est abiicienda professio veritatis, nec
adiuuanda iniusta crudelitas, quæ in homines pios &
innocentes passim exercetur. Has habemus iustas,
graues, veras & magnas causas dissentendi a ceteris,
vt illustris dominus de Granual, pro sua sapientia ipse
iudicare potest, Constat enim, multos magnos & non
dissimulandos abusus, ab aduersarijs defendi, quadam
noua asperitate, quæ non decet Ecclesiam, vt monet
Psalmus, Beatus qui intelligit super egenum & paupe-
rem, In die mala liberabit eum Dominus.

Et quoniam intelligimus, Inuictissimo Imperatori
instillari quasdam suspiciones aduersus nos, vt nos non
de gloria Dei, de emendatione Ecclesiarum, de salute
animarum contendere putet, sed quærere vel opes Ec-
clesiasticas, vel alia, magnopere oramus, vt illustris do-
minus de Granuall, Inuictissimo Imperatori Domino
nostro clementissimo, nos purget & excuset. Scimus
tales fabellas feri in populo a maleuolis, ad deforman-
dam causam quam agimus. Sed tamen in consilio
summi Principis dominetur veritas, non sit locus ca-
lumnijs.

lumnijs. Cum enim aduersarij diffisi suæ causæ, non possint doctrinam, quæ in Ecclesijs nostris traditur, veris argumentis labefactare, decurrunt ad has querelas, clamitant occupari facultates Monasteriorum, aut aliarum Ecclesiarum. Quam indignum est autem flagitare eos opum defensionem, non flagitare emendationem in Ecclesia maximorum vitiorum, quæ & ipsi agnoscunt. Prima enim cura debebat esse doctrinæ diuinitus traditæ, At istis prima cura est Imperioꝝ, opum, voluptatum, Non dubium est autem, satis perspectum esse ipsis aduersarijs, nos non litigare de opibus, nec appetere Ecclesiasticas facultates. Sed hic pretextus fingitur, vt Regum animos incendiant, ad delendam doctrinam, & ad explendam crudelitatem. Constat enim neminem ex nobis vllam partem alieni territorij abstulisse cuiq̃, aut auferre conatum esse. Nemo ex nobis in Germania ademit vlli Episcopo partem aliquam ditionis. Iurisdictionem Ecclesiasticam postq̃ desijt esse questuosa, ipsi abiecerunt, ac ne possunt quidem rite exercere. Collegia Episcopalia fruuntur adhuc suis opibus. E contra, aduersarij occupant multa bona nostrarum Ecclesiarũ, & redditus debitos nostris Ecclesijs solui phibent, Et Collegia Episcopalia, cum antea solerent aliquid decidere de suo, ad alendos Pastores & gubernatores Scholarum in ciuitatibus, iam multæ ciuitates ex suo ærario soluunt stipendia ministris Ecclesiarum & Scholarum. Ac tantum abest, vt his ciuitatibus quicq̃ accesserit, vt etiam vetera commoda amiserint. Interea quantum periculoꝝ & sumptuum adfert eis hæc causa. Quare videri non possunt, aut avaritia, aut cupiditate libertatis amplecti hoc genus doctrinæ.

At maleuoli, odiose traducunt Principes propter

A iij

Monasteria

Monasteria. Hanc totam rem notissimam esse & In-
uictissimo Imperatori & Illustri domino de Granuall
optamus, quare in Monasterijs administratio mutata
sit, quomodo bona partim ad vsus Ecclesiasticos trans-
lata sint, ac partim adhuc a nobis teneantur. Quæ sit
nostra de his voluntas, Deinde quibus expilationibus
aduersarij exhauriant non solum Monasteria, sed etiam
ceteras Ecclesias & Parochias, qua ex re in eorū ditio-
nibus ethnica barbaries secutura est. Rogamus etiam
Illustrem dominum de Granuall, vt pro sua excellenti
sapientia hæc consideret. Etiam si quas accessiones ha-
berent Principes, quæ aut sunt exiguæ, aut certe mul-
to minores quam dicuntur, tamen propter has nequa-
q̃ sibi tanta odia, labores, curas, sumptus, & pericula
accerferent quanta adfert hæc causa. Nam vt nihil de
odijs & laboribus dicamus, conferantur annui sumptus
nostri cum his redditibus Monasteriorum, & appa-
rebit sumptus longe maiores esse, quos iam annos am-
plius sedecim facimus, propter hoc negocium, & hij
nobis cum ipsis difficultatibus crescunt. Deinde con-
ferantur pericula. Quis Princeps in discrimen adduce-
re vellet omnes suas fortunas & dignitatem p̃pter ta-
lem accessionem.

Hæc sunt perspicua & euidentia argumenta vo-
luntatis nostræ. Quare maxime oramus Inuictissimum
Imperatorem, ne suspicetur nos vlla cupiditate moueri
in defensione huius causæ. Omnibus humanis cōmo-
dis benevolentiam ipsius & patriæ concordiam ante-
ponimus. Nec dubitamus etiam aduersarios nostros
quibus notæ sunt nostræ ditiones, & tota nostra gu-
bernatio, liberare nos in hac re suspitione auaricię. Ita-
q̃ non aliam ob causam sustinemus tam difficile onus
profitendæ huius doctrinæ, nisi quia Deus præcipit
Euangelij

Euangelij confessionem, vt inquit Christus. Quisquis confitebitur me coram hominibus, confitebor eum coram patre cœlesti. Præcipit etiam, vt fugiamus impios cultus, iuxta illud, Fugite idolatriam. Præcipit item, ne socij simus iniustæ fauiciæ, quæ aduersus pios exercetur.

Nunc redimus ad querelam de Monasterijs, De quibus primum exponemus causam, quare mutata sit administratio. Postq̃ his regionibus illuxit Euangelij doctrina, de veris cultibus Dei, multi sponte deseruerunt hypocrisin Monasticam, multi discessuri ex Monasterijs, vt redirent ad studia, aut aliud vitę genus honestum amplecterent̃, ac possent œconomias institueret̃, petiuerunt aliquid pecuniæ. Cum igitur tempora ipsa flagitarent mutationem, vbiq̃ reliqui erant Monachi, addidimus pios concionatores, & iussimus aboleri impios cultus, & eos q̃ manere malebant in illis sodalitijs, liberaliter ali, quantq̃ prius ociosos, ac præcipue voluimus senectuti pauperum p̃spectum. Et adhuc talia sodalitia in quibusdam Monasterijs alunt̃. Fuit autem vtrūq̃ officij nostri, curare vt pia doctrina p̃posita in illis locis superstitiones abolerent̃, & p̃spicere, ne publica bona dilaberent̃, quæ iam ab ipsis Monachis vel deserebantur, vel negligebantur, vel diripiebant̃. Constat enim Principes debere custodes esse publicorum bonor̃. Nec erant iam in Monasterijs, qui familias regere possent. Quare præfecimus œconomos, q̃ familias gubernarent, & curarent agriculturam, & cætera œconomica officia. Sic mutata est administratio Monasteriorum.

Quis autem non videt causas mutationis p̃bables esse. Nec, n. pegrinos Monachos accersere voluimus, qui turbarent Ecclesias nostras, Nam multæ Parochiæ
pertineant

pertinent ad Monasteria, Statim igitur initio de bonis Monasteriorum redditus constituendi fuerunt vicinis parochijs. Paulatim & ceteris Ecclesijs, quæ accessione opus habebant, multa adiecimus. Constituimus & hospitalia quædam. Attribuimus etiam aliquid Scholis. His necessarijs officijs mutilati sunt iam redditus Monasteriorum, quæ tamen alibi fuerunt magis, alibi minus locupletia, Reliquum adhuc est in potestate Principum, quod in plerisque Regionibus exiguum est. Et tamen inde adhuc erunt augenda Parochiæ, Ac nunc quoque ex his facultatibus sepe iuuantur pauperes Sacerdotes, dantur & stipendia aliqua pauperibus Scholasticis, alibi plura, alibi pauciora. Ac tempora postulabunt, vt conseruandorum studiorum causa ineatur ratio, vt ex Ecclesiasticis facultatibus plures Scholastici alii possint. Quare de his facultatibus, quæ reliquæ sunt, offerimus nos, si in aliqua pia Synodo aut conuentu concordia Ecclesiarum constitueretur, nos ea bona ad Ecclesiæ, Scholarum & ceteras publicas utilitates, in nostris territorijs non grauatim translaturus esse, vt tunc Synodus aut conuentus constitueret. Nam facultates Ecclesiarum pertinent ad conseruationem ministerij Euangelij, Scholarum & alios vsus Ecclesiasticos, & publicos vt testantur dicta diuini Iuris, & vetustæ Synodi ac veteres Canones. Quod cum ita sit, vicissim petimus, vt aduersarij tunc sinant bona Ecclesiastica, quæ ipsi tenent, transferri ad veros vsus Ecclesiæ, hoc est, vt Parochijs, Scholis & pauperibus consulatur, vbi opus est accessione. Nunc enim multe sunt ciuitates, vbi aut nulli, aut prorsus exigui sunt redditus Parochiarum. Interea nec Episcopi nec Canonici obeunt officia Ecclesiastica, negliguntur studia literarum.

Necesse

Neceſſe eſt igitur iniri rationem, vt conſeruari re-
ligio Chriſtiana & literæ poſſint. Harum rerum cauſa
cum præcipue politias Deus conſtituerit, earum con-
ſeruationem maxime curare ſummos gubernatores o-
portet. Offerimus etiam nos tunc daturus eſſe cauti-
onem, vt Eccleſiaſtica facultates in noſtris ditionibus
transferantur ad tales uſus, vt dictum eſt, ſi viciffim &
aduerſarij cautionem dederint. Videmus enim in tan-
ta multitudine Collegiorum Eccleſiaſticorum, infin-
tium numerum Sacerdotiorum prædæ eſſe indoctis hel-
luonibus, ſcottatoribus, qui non ſolum uſui eſſe Eccle-
ſijs & Reip. non poſſunt, ſed etiam oneri ſunt.

Iam hoc tempore quid fit in ducibus Princi-
pum, qui aduerſantur piæ doctrinæ, Ea quæ noſtris
Eccleſijs debentur in ipſorum ditionibus paſſim ipſi
occupant, ac prohibent, ne nobis ſoluantur. Cumq;
nos poſeimus debita, noſq; obtulimus ipſorum Eccle-
ſijs ſoluturos eſſe quæ ſolent eis pendere ex noſtris ditio-
nibus, illi mutuam vicem non reddunt. Et adiuvat hos
iudicium Camera, cogit vt illis ſoluamus. Interim no-
ſtris Eccleſijs ipſi impune eripiunt quæ volunt. Vul-
gare prouerbum eſt, Aequalitas non parit bellum.
Quare ſi cuperent Germaniam eſſe tranquillam, pro-
fecto tam inſignem inæqualitatem non exercerent er-
ga noſtras Eccleſias, qua etiam defraudant parochias
& pauperes. Sed adeo non curant hæc pia officia, vt
nec ſuis Eccleſijs parcant. Inducunt intollerabilia tribu-
ta parochijs & ceteris Eccleſijs. Et quia ſæuitam exer-
cent in pios paſtores, paſſim deſeruntur Parochiæ. Ibi
deſertarum Parochiarum redditus transferuntur ad
præfecturas. Exhauriuntur Monasteria adeo, vt in
multis locis dicant Monachi nihil ſibi reliquum eſſe,

nisi campanarum sonitum & suos cantus, Passim non solum pagi, sed etiam oppida sunt sine pastoribus, quæ res mirum in modum animos bonorum offendit, ac parit in moribus vulgi ethnicam feritatem, ac ad posteros obliuionem religionis, & barbariem adferet.

Ac profecto optaremus inuictissimum Imperatorem vere inquirere, in quibus locis benignius tractentur pastores, diligentius ornentur Ecclesiæ, maiore cura studia Ecclesiæ necessaria colantur, apud aduersarios, an apud nos. Ita res ipsa eum nobis placaret & excitaret, ut reformationem institueret & consuleret parochijs. Nam donec sæuicia exercetur in pios Doctores, deerunt pastores in utraq; parte.

Hanc totam narrationem comperiet inuictissimus Imperator verissimam esse, quæ quidem satis ostendit nos non propter auariciam huic doctrinæ fauere, quæ nobis auget sumptus & pericula, cum interim aduersarij tuto rapiant ex bonis Ecclesiasticis quantum volunt, & habeant alias amplas mercedes, quibus conducti sunt ab Episcopis ad delendam piam doctrinam. Deinde speramus nos inuictissimo Imperatori satis excusatos fore, quod etiam offerimus nos de reliquis bonis Monasteriorum, nos ea translaturus esse ad versus, quos diximus, ex sententia piæ Synodi aut conuentus, in quo concordia constituetur. Hæc arbitramur satisfactura esse æquis & rectis iudicijs de prima querela.

Altera accusatio multo maiorem nobis dolorem attulit, quod inuictissimus Imperator suspicatur nos, cum offerimus nos ad veram & piam colloquutionem
cum

cum alijs, simulare studium concordiae, vt negotium extrahamus, & re ipsa tergiversari, & defugere veram diiudicationem. Et allegantur actiones superiorum conuentuum, in quibus, quia non abieciimus doctrinam, dicimur tergiversati esse. Valde dolemus clementissimi Imperatoris animo, tam graues suspiciones aduersus nos inferi. Est enim odiosa & turpis simulatio, maxime in causis religionis. Igitur magnopere rogamus, vt inuictissimus Imperator nostram purgationem veram & ingenuam audiat.

Cum aduersarij sparsissent in ipso conuentu Augustano infinitas calūnias aduersus Ecclesias nostras, nosq; iussi essemus dicere de doctrina & ritibus Ecclesiarum nostrarum, nihil occultauimus, sed ingenue & simpliciter totum doctrinae genus complexi sumus, vt intelligi posset, nos Apostolicae & Catholicae Ecclesiae Christi consensum vere sequi, ac retinere Symbola, & congruere doctrinam & vltimum Sacramentorum, cum vetere ac puriore Ecclesia.

Habuimus multas & graues causas nostri consilij, & speramus bonos viros plurimos, tunc quoq; placatores esse factos, cum viderent nos veterem Apostolicae & Catholicae Ecclesiae consensum tueri, ceterum abusus & errores, qui prioribus seculis in Ecclesiam irrepserunt, taxare. Neq; enim negari potest, multa non toleranda vitia irrepisse. De poenitentia & remissione peccatorum fuit summa confusio doctrinae, Sacramentum in Missa, ad quos abusus translatum fuit, cum certum sit, priuatas Missas ignotas fuisse veteri Ecclesiae. In coelibatu quantum est turpitudinis. Doctrina de potestate clauium plena fuit vanitatis & am-

bitionis, & translata ad augendam Romani Pontificis dominationem. Quantum fuit onus traditionum superstitiosarum. Quam nullus delectus Ministrorum Euangelij.

De his materijs professi sumus, qui errores taxati sint apud nos. Et extant scripta nostrorum, Ac multipij vbiq; terrarum fatentur se ex illis pie & vtiliter admonitos esse, vt rectius de doctrina Christi, & de veris cultibus Dei sentiant, Non igitur fugimus lucem. Cumq; Augustæ compositio tentaretur, nihil prorsus astute fecimus, ostendimus nos expetere concordiam. Si necessaria reciperentur, diximus nos de vsu in differentium non litigaturos esse. Proposuius moderatam viam. Sed qua æquitate nobiscum actum sit, optarem penitus scire clementissimum Imperatorem. Delecti ad eam disputationem ab aduersarijs expressè prefati sunt, se nihil mutaturos esse de sua sententia, tantum nobiscum disputaturos, vt nos retraherent ad suas opiniones. Incipiunt defendere inuocationem Sanctorum, Missarum abusus & satisfactiones. Hæc non erat dijudicatio vera, quæ sitis fontibus & fundamentis, sed erat veterum errorum confirmatio. Nunc quia non sumus assensi, nec abieciimus veritatem, aduersarij calumniantur nos apud inuictissimum Imperatorem, & fingunt nos simulasse studium concordia, vt negotium extraheremus. Nec aliud vocant conciliationem, nisi defectionem a veritate. Nec posita vlla fuit de doctrina disputatio in vilo conuentu, etsi nunq; defugimus tales congressus, in quibus pie & vere de doctrina deliberaretur.

Quare persuasum inuictissimo Imperatori cupimus,

mus, nos nec effugia, nec ambages querere. Si nos
puderet causæ, possemus eam plausibiliter abjicere,
Sed quia scimus esse piã & Ecclesiæ necessariã, sus-
stinemus fringens onus Confessionis, propter manda-
tum Dei, vt supra diximus.

Nec agimus astute, cupimus propagare & con-
seruare piã doctrinã propter gloriã Dei. Et ni-
hil optabilius est bonis, quam piã concordia Ecclesiã-
rum. Ideo sicut in conuentu Francofordiano & alias
nos obtulimus, ita adhuc offerimus nos ad piã & ve-
ram colloquutionem cum alijs Principibus & Statibus
Imperij, in qua patefactis fontibus & fundamentis do-
ctrinæ Christianæ, piã conciliatio instituitur.

Et ne quid suspicionis pariat ambiguitas, voca-
mus piã conciliationem, in qua patefacta veritate
consulatur Ecclesiæ, emendentur veteres errores, &
restituuntur veri cultus Dei. Cum enim toties iam di-
ctum sit, velle inuictissimum Imperatorem, vt vere
componantur controuersia, patefactis fontibus &
fundamentis, conciliationem non intelligimus con-
firmationem veterum errorum aut defectionem a ve-
ritate.

Non existimamus vnq̃ inuictissimo Imperatori
vere narratam esse seriem disputationis Augustinæ, in
qua expressa præfatione, aduersarij nostri testati sunt,
se nihil mutaturos esse de sua sententiã, sed hoc tantum
acturos, vt nos ad sua deliria inflecterent, quæ aperte
pugnant cum Euangelio. Si hoc modo res iterum ag-
geretur, id non esset reuocare causam ad fontes & fun-
damenta, seu veritatem quærere, Sed Pythagoricum
illud nobis proponere, Ipse dixit, quod de autoritate

humana in Ecclesia nequaquam recipiendum est. Nam voluntas Dei non potest cognosci ex humanis opinionibus. Sed ut Ioannes inquit. Filius qui est in sinu Patris, ipse enarrauit nobis. Hunc Doctorem iubeat arbitrum esse controuersiarum, inuictis. Imperator iubeat quaeri veritatem, ut illustretur gloria Christi, & consulatur saluti hominum. Ea res erit digna pio Imperatore.

Et quia vitandae sunt ambages, & inuictis. Imperator petit, ut prorsus & penitus, euoluta nostra voluntate proferamus, quos articulos abijci non posse statuamus. Extat Confessio nostra cum Apologia, in qua satis apparet, quos articulos tanquam necessarios defendamus. Nec dubitamus, quin hoc ipsum genus doctrinae, quod in Ecclesijs nostris traditur, sit ipse consensus Apostolicae & Catholicae Ecclesiae Christi, quia & in Prophetis & Apostolicis scriptis haec ipsa doctrina proponitur, & congruunt veteris Ecclesiae testimonia de rebus necessarijs, videlicet de dogmatibus, De legitimo vsu Sacramentorum, De potestate clauis, De officio ministrorum Ecclesiae, quod prorsus dissimile est dominationi Romani Pontificis, & de libero vsu traditionum humanarum. Quare si abijceremus Confessionem nostram, dissentiremus ab Apostolica & Catholica Ecclesia, nosque ipsi seiungeremus ab illa vera Ecclesia omnium temporum, In qua primi Patres, Prophetae, Apostoli, & reliqui Sancti, eadem fide quam praedicamus, inuocauerunt Deum, & filium Dei saluatorem, sicut inquit Petrus, Huic omnes Prophetae testimonium perhibent. Ab hac Ecclesia dissentire non licet, a qua diuelleremur, si abiecta nostra Confessione, veteres errores, & horribilem abusum Sacramentorum restitueremus.

Sunt

Sunt autem præter articulos necessarios, alij quidam indifferentes ritus humani, qui, vt in templis sit ordo aliquis, instituti sunt. De his ritibus, de iurisdictione Ecclesiastica, de institutione & ordinatione ministrorum, de certis inspectoribus Ecclesiarum & de bonis Ecclesiasticis, De iudicijs controuersiarum matrimonialium conuenire posset, constituto consensu principalis doctrinæ.

Quorsum enim pdesset aliquid pacisci de ritibus aut de iurisdictione cum ijs, qui adhuc re vera in articulis principalibus doctrinæ dissident. Tolli dissidium non potest, si alij pergent errores defendere, & interficere pios.

Quod autem alij obijciunt, errores admixtos esse de doctrinæ Ecclesiæ nostrarum, Etsi non dubitamus doctrinam Ecclesiæ nostræ, quam confessi sumus, vere esse consensum Apostolicæ & catholicæ Ecclesiæ Christi, tamen si quid reprehendunt aduersarij, proferant tunc in conuentu, vbi de singulis Articulis copiose respondebimus, & speramus nos omnibus pijs & amantibus veritatem, satisfacturos esse. Si quid etiam obscurius & breuius esset dictum in Confessione & Apologia, quam opus est, declarabimus. Si alio qui sparæ essent opinioniones ab aliquibus scriptoribus nostris, vt sunt humana, quas corrigi opus esset, illi admoniti, non repugnabunt veris iudicijs. Scimus etiam humanorū rituum dissimilitudine in nostris Ecclesijs indoctos offendi, etsi similitudo in his non est necessaria, vbi de doctrina recte conuenit, tamen propter communem concordiam ea de re etiam in conuentu agi posset. Nam Dei beneficio omnes nostræ Ecclesiæ, vnum hoc doctrinæ genus, quod extat in Confessione

feſſione & Apologia proſitentur. Hæc etiã cauſa eſt
cur nos quidem arbitremur in publico conuentu po-
tius de communi concordia agendum eſſe, quia de uſu
indifferentium nihil agi poteſt, niſi prius de doctrina
neceſſaria conueniat, quam ad rem opus eſt quadam
collocutione, vt declarari res tantæ poſſint.

Deinde hoc conſenſu conſtituto communi con-
ſilio de Iurisdictione Eccleſiaſtica, & de gubernatione
Eccleſiarum multa deliberanda erunt, quæ ſeorſum,
quomodo agi poſſint, non intelligimus.

Postquam voluntatem noſtram declarauimus, iterum
rogamus illuſtrem dominum de Granuall, vt ſit hor-
tator inuictiſſi. Imperatori, & ad pacem faciendam, &
ad Eccleſiæ reformationem ſuſcipiendam, vt firma &
durabilis concordia fieri poſſit, Nam ſi vitia manifeſta
ſtabilientur, ſemper erunt qui reclamant. Et iniuſtum
eſt reprehensionem vitiorum & errorum velle armis
prohibere. Talia imperia non decet in Eccleſia.

Imperator Conſtantiuus bis dederat iudices Do-
natistiſ, quanquam aperte delirantibus, Tertio ipſe eos au-
diuit, ne prius edicta duriora pponeret, quam res ſatis diſ-
putata & cognita eſſet, ne autor eſſet exempli in Eccle-
ſia aſterioris.

Speramus autem inuictiſſimum Imperatorem ea
iuſticia & bonitate præditum eſſe, vt cum tam multæ
controuerſiæ de rebus maximis exortæ ſint, non ſit
ante veram & iuſtam cognitionem aliquid violenter
acturus.

Oramus igitur, vt quemadmodum in Franco-
fordiano conuentu per oratorem promiſit collocuti-
onem

onem publicam, clementer eam colloctionem insti-
tuat, & sicut toties iam dictum est, curet patefieri veri-
tatem ex fundamentis quæ inspicere præcipue in Eccle-
sia debent, videlicet, ex verbo Dei, quod in Propheti-
cis & Apostolicis scriptis traditum est, cum quo etiam
vetus & purior Ecclesia congruit.

Quicquid autem accidet, tota posteritas iudica-
bit nos æqua & pia petiuisse, ac profutura non tantum
nobis, sed vniuersæ Ecclesiæ, cui consulere inuictissi-
mus Imperator debet, præsertim cum Pontifices, ar-
dentes ambitione & crudelitate, tantum sint hortato-
res ad trucidandos innocentes & pios Sacerdotes, &
vastandas Ecclesias. Ac profecto magna laus est in-
uictissimi Imperatoris, quod hactenus non gessit mo-
rem atrocibus consilijs, quia Deus vult in primis exer-
ceri pietatem & lenitatem erga miseros Euangelij mi-
nistros.

Postremo & hoc valde oramus, ne inuictissimus
Imperator fidem habeat atroci calumniæ, qua aliqui ex
nobis dicuntur adiuuissse hostes, cum quibus Impera-
tor inuictissimus bellum palam indictum gessit. Con-
stat enim nos eo tempore certis officijs quosdam Ca-
pitaneos inuictissimi Imperatoris adiuuissse, misissse
Bombardarios, & pulueris tormentarij mediocrem
copiam, libenter etiam nostris subditis concessissse, vt in
militiam ad inuictissimum Imperatorem proficisce-
rentur. Constat & illud, nos tunc quædam non vul-
garia commoda oblata repudiassse, non aliam ob cau-
sam, nisi vt fidem & obseruantiam nostram erga inuis-
tissimum Imperatorem, maiore studio declararemus.

Quare nos purgatos esse inuictissimo Imperatori
cupimus,

C

cupimus, & si quis ex nobis nominatim delatus est, eius responſionem ſperamus ſatisfactoriam eſſe Inuiſtiſſimo Imperatori.

Hanc noſtram reſponſionem in ſingulis articulis veram, ſimplicem & ingenuam, rogamus, vt illuſtris dominus de Granuall non grauatiſſimè legat, & Inuiſtiſſimo Imperatori reuerenter commemoret, noſq; ei commendet, ac oret, vt veram conciliationem, vt ſupra dictum eſt, Eccleſiarum inſtituat, quæ quidem adeo neceſſaria eſt, vt ſi ſauicia non ceſſauerit, metuenda ſit ad poſteros horribilis vaſtitas Eccleſiarum. Nam Pontifices malunt extingui totam religionem, q̄ aliquam reformationem admittere.

Maximè autem oramus, vt Illuſtris Dominus de Granuall, exponat etiã Inuiſtiſſimo Imperatori, Domino noſtro clementiſſimo, querelam noſtram iuſtiſſimam, de iudicio Camerae, in quo nobis coniuncti iniuſtiſſime vexantur, contra ius & contra prohibitionem Imperatoriam.

Et quidem in cauſis leuibus, non ſolum iniuſtæ, ſed etiã atroces ſententiæ feruntur, vt in cauſa Mindenſi apparet, in qua lis eſt de florenſis ſexaginta aut circiter, quos ciuitas egena attribuit Parochiæ, vt & antea pertinebant ad Eccleſiam. Sed aduerſarij malunt eos ab ocioſis conſumi, cum interim magnas opes Eccleſiaſticas habeat ibi collegium Sacerdotum ocioſorum, qui proſus non ſeruiunt Eccleſiæ, Et tam exigua partem noluerunt decidi ad uſus Parochiæ. Propter tam leuem cauſam in iudicio Camerae lata eſt ſententiã pſcriptionis, contra ciuitatem Mindenſem. Hanc petulantiam iudicij Camerae coherceri, & prohibere

hiberi omnes tales processus magnopere oramus,
iuxta petitionem nostram & formulam, de qua in consue-
ntu Francofordensi cum duobus Electoribus Pa-
latino & Marchione actum est. Si inuictissimus Im-
perator Germaniam vult esse tranquillam, vt ostendit,
profecto processus illi iudicij Camerae prohibendi sunt.
Nam tales sententiae quid sunt, nisi classica ingentium
tumultuum, aduersus que iurae naturae concessa est de-
fensio, Ac si non aboleantur hi processus, & forte ac-
cideret, vt alij contraherent militum copias, non pos-
semus non suspicari contra nos eas colligi, Qua ex re
possent subiti tumultus oriri, quod minime vellemus,
Nos enim maxime cupimus tranquillam esse Germa-
niam, & magnopere oramus illustrem dominum de
Granuall, vt inuictissimo Imperatori domino nostro
clementissimo sit hortator, vt nobis pacem concedat,
& processus contra nos in causa religionis prohibeat.
Rogamus etiam generosos Comites, vt nos a-
manter Illustri domino de Granuall com-
mendent. Nos vicissim & ipsi & gene-
rosis Comitibus, nostra officia
deferimus.

